

Kitap İncelemesi/ Book Review

Eagle's Nest: Ismaili Castles in Iran and Syria

Peter Willey, I. B. Tauris Publishers, London 2005, ss.321, ISBN: 1850434646.

Değerlendiren: Suat KAYMAK*

Şîa'nın bir kolu olan İsmâ'îliyye mezhebinin geleneği ve tarihi hakkında başta The Institute of Ismaili Studies bünyesinde yürütülenler olmak üzere pek çok çalışma yapılmıştır¹. Bu yazıda İsmâ'îlilerin siyasî, sosyal, itikadî ve kültürel yönlerine dair pek çok çalışmanın yapıldığı The Institute of Ismaili Studies'in desteğiyle Peter Willey tarafından hazırlanan *Eagle's Nest: Ismaili Castles in Iran and Syria* [Kartal Yuvası: İran ve Suriye'de İsmâ'îlî Kaleleri] isimli çalışma tanıtılacaktır.

İsmâ'îliler için kaleler, stratejik açıdan son derece önemli birer askerî üs niteliğinde olup buralarda eğitilen fedâîler ile pek çok hükümdar, devlet adamı ve âlime karşı suikastın yapıldığı tarihî kaynaklarda kayıtlıdır. Söz konusu zümre için kaleler sadece fedâî yetiştirilen yerler olarak kalmayıp İran'ın Elburz Dağları'ndaki Alamût Kalesi örneğinde olduğu gibi, birer yönetim merkezi görevi yapmışlardır. Kısacası kaleler, İsmâ'îliler için birer sığınma ve savunma alanlarıdır. Bu bakımdan İsmâ'îlilerin nazarında kalelerin son derece önemli olduğu aşikârdır.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Beykent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, E-posta: suatkaymak@beykent.edu.tr, Ankara, Türkiye, ORCID: 0000-0001-6804-6839

¹ 2000'li yılların başlarına kadar İsmâ'îlî tarihinin kaynak ve araştırma eserleri için şu önemli bibliyografya çalışmasına bakılabilir: Daftary, 2004.

Cammon Creative Licence

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 (CC BY NC) International License.

İran Çalışmaları Dergisi bilginin yayılması ve zenginleşmesi için Açık Erişim Politikasına uymaktadır.

Çalışma; “Content [İçindekiler]” (s. IX-X), “List of Illustrations [Resimlerin Listesi]” (s. XI-XIII), “Preface [Ön Söz]” (s. XV-XXVII), “Early History of the Ismailis [İsmâ‘îlilerin Erken Tarihi]” isimli Giriş (s. 1-18), “The Rise and Fall of the Nizari Ismaili State [Nizârî İsmâ‘îlî Devleti’nin Yükselişi ve Düşüşü]” (s. 21-85) ve “The Castles of the Ismailis [İsmâ‘îlî Kaleleri]” (s. 89-267) isimli iki ana bölüm, “Appendices [Ekler]” (s. 267-307), “Bibliography [Bibliyografya]” (308-311) ve “Index [İndeks]” (s. 312-321) başlıklarından oluşmaktadır.

Daha önce aynı konuda *The Castles of the Assassins* [Haşşâşilerin Kaleleri] (London 1963) isimli bir kitap kaleme alan yazar, tanıtıma konu olan eserinin “Preface [Ön Söz]” kısmında kendisinden önce İsmâ‘îlî kaleleri üzerine yapılan çalışmalarla kendisinin bu konuya nasıl ilgi duymaya başladığı ve yaptığı araştırma gezilerini kısaca anlatmakta, araştırmaları sırasında desteklerini gördüğü kişi ve kurumlara teşekkür etmektedir.

“Early History of the Ismailis [İsmâ‘îlilerin Erken Tarihi]” isimli Giriş kısmında İsmâ‘îlilerin Hasan Sabbâh’a kadarki tarihleri ana hatlarıyla ele alınmaktadır. “The Rise and Fall of the Nizari Ismaili State [Nizârî İsmâ‘îlî Devleti’nin Yükselişi ve Düşüşü]” isimli birinci bölümde Hasan Sabbâh’ın ortaya çıkışı, Alamût hâkimiyeti, Suriye İsmâ‘îlileri ve Reşîdü’l-dîn Sinân, İsmâ‘îlilerin devlet teşkilatı ve inançları ile Moğolların Nizârî İsmâ‘îlî Devleti’ne son vermesi incelenmektedir. Ana hatlarıyla İsmâ‘îliliğin ortaya çıkışı, yükselişi ve nihayetinde düşünün ele alındığı giriş ve birinci bölümün, kitabın konusunu teşkil eden İsmâ‘îlî kalelerinin önemini iyi anlaşılması ve konu bütünlüğü açısından yazıldığı söylenebilir.

“The Castles of the Ismailis [İsmâ‘îlî Kaleleri]” isimli ikinci bölümde, yazar İran ve Suriye’de bulunan İsmâ‘îlî kalelerini incelemektedir. Öncelikle İsmâ‘îlilerin kale stratejisini ele alan yazar, devamında Alamût vadisindeki kaleleri, Kûmis’teki dağ kaleleri, Ka’inat kaleleri, Kûhistân’ın müstahkem bölgesi, İsfahân ve Errecân kaleleri, Suriye dağlarındaki hisarlar ve Bedahşân ile Hunza bölgesindeki kaleleri incelemektedir. Yazar, 1959-2000 yılları arasında 24 defa Orta Doğu, Pakistan ve Orta Asya’daki İsmâ‘îlî kaleleri ile diğer mahallerini bulmak ve tanımlamak amacıyla arkeolojik ve tarihî araştırma gezileri düzenlemiştir. Bu gezilerin neticesinde de İsmâ‘îlilerin İran ve Suriye’de hüküm sürdüğü bölgelerdeki kaleler ve hisarlar tespit edilmiştir. Eserin bu bölümünde söz konusu gezileri detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Gezdiği bölgelerin fotoğraflarını yanı sıra harita ve planlarla

da eserin önemini arttırmıştır. Ayrıca gezilerden elde ettiği bilgileri yer yer tarihî kaynaklar ve araştırma eserleriyle de desteklemiştir.

“Appendices [Ekler]” başlığı altında dört ek bulunmaktadır. P. Willey’in 1959-2004 yılları arasında Ortadoğu, Pakistan ve Orta Asya’da tarihî ve arkeolojik araştırmaları için yaptığı yolculukların listesinin yer aldığı “Research Expeditions led by the Author [Yazar Tarafından Yönetilen Araştırma Yolculukları]” (s. 268-269) isimli birinci ekte yazarın başında bulunduğu araştırma ekibiyle 1959-2000 yılları arasında Orta Doğu, Pakistan ve Orta Asya’daki İsmâ’îlî kaleleri ile diğer mahallere yaptığı 24 arkeolojik ve tarihî araştırma gezisinin listesi ile 2001 ve 2004’teki İsmâ’îlîlerle ilgili yayımları verilmektedir.

“List of Ismaili Castles and Fortifications [İsmâ’îlî Kale ve Hisarlarının Listesi]” (s. 270-276) isimli ikinci ek yer almaktadır. P. Willey, Adrianne Woodfine ve araştırma ekibinin İran ve Suriye’de İsmâ’îlîlerin hâkim oldukları muhtelif bölgelere yaptıkları seyahatler neticesinde oluşan, İran’ın Alamût Vadisi, Rûdbâr, Kumîs, Güney Hazar Bölgesi, Kûhistân (Kâ’in’in Kuzeyi, Güneyi ve Doğusu), İsfahân, Errecân ile diğer bölgeleri ile Suriye’nin Cebelü’s-Summâk ve Cebelu Behrâ (Cebelu Ensâriyye)’da İsmâ’îlîlerin mukim olduğu büyük kale, kale, hisar ve gözetleme kulesinin isimleri, yaklaşık konumları ve ilk kez hangi yıl keşfedildikleri aktarılmaktadır. Burada 152 kale ve surun listelendiği görülmektedir.

Sonrasında Rosalind A. Wade Haddon’a ait “Ismaili Pottery from the Alamut Period [Alamût Döneminde İsmâ’îlî Çanak Çömleği]” (s. 277-287) isimli makale üçüncü ek olarak verilmiştir. Bu makalede British Museum’daki Willey koleksiyonundan ve onun kişisel koleksiyonunda Ayin, Alamût, Andej, Seng Kalesi, Çilisdari, Dozdaksar, Hanarak, Key-Ghrobad, Lal, Lemeser [Lemmeser], Mansûriyye, Nevisar Şâh, Samirân, Şirkûh, Şîrine, Horâsân, Kûhistân, Kehf gibi İran ve Suriye’de keşfedilmiş bulunan İsmâ’îlîlere ait çanak çömlekler anlatılmaktadır.

Dördüncü ek olarak da Hussein Hamdan ve Aram Vardanyan tarafından hazırlanan “Ismaili Coins from the Alamut Period [Alamût Döneminde İsmâ’îlî Sikkeleri]” (s. 287-307) isimli makaleye yer verilmektedir. Bu makale, Muhammed b. Bozorg-Ummid’e (532-557/1138-1162) ait 17 dînâr, el-Hasan’a (557-561/1162-1166) ait iki dînâr, Nûrû’d-dîn Muhammed b. el-Hasan’a (561-607/1166-1210) ait üç dînâr, Celâlû’d-dîn el-Hasan

b. Muhammed'e (607-618) ait üç dînâr, Alâ'ü'd-dîn Muhammed b. el-Hasan'a (618-653/1221-1254) ait 10 dînâr ve yedi dirhem ile Behrâm ed-Dâ'î'ye (520-522/1126-1128) ait bir billon (alaşım para) olmak üzere toplam 43 sikkenin tanıtımı yapılmaktadır. Bu sikkelerden sadece 27 tanesinin görseline yer verilmiştir. Bu sikkeler arasında baskı yeri okunmayanlar dışındaki sikkelerin biri hâriç tamamı Alamût'ta darp edilmiştir. Bununla birlikte sikkelerin biri hariç tamamında Alamût ismi yerine buranın lakabı olan *Kursî ed-Deylem* ismi sikkelere yazılmıştır. Alâ'ü'd-dîn Muhammed b. el-Hasan'a bir sikkede ise Alamût yerine *Beldetü'l-ikbâl* yazılmıştır. Behrâm ed-Dâ'î'ye ait olan bir sikke ise Bâniyâs'ta darp edilmiştir.

Sonuç olarak, İsmâ'îlîlerin sığınma ve savunma amacıyla kalelerde ve hisarlarda varlıklarını sürdürdükleri dikkate alındığında *Eagle's Nest: Ismaili Castles in Iran and Syria*'nin söz konusu zümrenin tarihi açısından son derece önemli bir araştırma olduğunu söylemek mümkündür. Peter Willey tarafından 1959-2000 yılları arasında Orta Doğu, Pakistan ve Orta Asya'daki İsmâ'îlî kaleleri ile diğer mahallerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan 24 araştırma/keşif gezisinin neticesinde kaleme alınan çalışmanın İsmâ'îlî tarihi araştırmalarının temel başvuru kitapları arasında yerini alacağı muhakkaktır.

Kaynakça

Daftary, F. (2004). *Ismaili Literature: A Bibliography of Sources and Studies*. I. B. Tauris Publishers, London.

Willey, P. (2005). *Eagle's Nest: Ismaili Castles in Iran and Syria*, The Institute of Ismaili Studies. I. B. Tauris Publishers, London.

